

3) Operatörün Çarpanlara Ayrılması

$$a_0(x)y'' + a_1(x)y' + a_2(x)y = f(x) \quad (1)$$

denklemini verilsin. Bu denklemin operatör gösterimi

$$L(D) = a_0(x)D^2 + a_1(x)D + a_2(x)$$

olmak üzere

$$L(D)y = f(x)$$

dir. $L(D)$ operatörü

$$L(D) = L_1(D)L_2(D)$$

şeklinde yazılabilirse, o zaman $L(D)$ ye çarpanlarına ayrılabilir bir operatör denir; burada

$$L_1(D) = \alpha(x)D + \beta(x), L_2(D) = \delta(x)D + \gamma(x).$$

(1) denkleminin

$$L_1(D)L_2(D)y = f(x) \quad (2)$$

şeklinde yazılabildiğini kabul edelim.

$$L_2(D)y = v \quad (3)$$

almırsa (2) denklemini

$$L_1(D)v = f(x)$$

şeklinde birinci basamaktan denkleme indirgenir, bu denklemin çözümü olan v fonksiyonu (3) de yazılarak verilen denklemin $y(x)$ çözümü bulunur.

Örnek. $[xD^2 + (1-x)D - 2(1+x)]y = e^{-x}(1-6x)$ denklemini çözümlü.

Çözüm. Verilen denklem

$$[xD + (1+x)][D - 2]y = e^{-x}(1-6x) \quad (4)$$

denklemine eşdeğerdir. $(D - 2)y = v$ almırsa, (4) denklemini

$$(xD + 1 + x)v = e^{-x}(1-6x)$$

şeklini alır. Bu ise

$$v = c_1 \frac{e^{-x}}{x} + (1-3x)e^{-x}$$

çözümüne sahiptir. Böylece

$$[D - 2]y = c_1 \frac{e^{-x}}{x} + (1-3x)e^{-x}$$

olup buradan $y(x)$ çözümü elde edilir.

Örnek. $xy'' - (x^3 + 1)y' - x^2y = 0$ denklemini çözümlü.

Çözüm. Verilen denklem

$$(xD^2 - (x^3 + 1)D - x^2)y = 0$$

şeklinde olup

$$(xD - 1)(D - x^2)y = 0$$

şeklinde çarpanlarına ayrılır. $(D - x^2)y = v$ olmak üzere

$$(xD - 1)v = 0$$

denklemini çözümü $v = xc_1$ olup $(D - x^2)y = xc_1$ den $y(x)$ çözülür.